Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

26. listopadu 2015 *

„Řízení o předběžné otázce — Hospodářská soutěž — Článek 101 odst. 1 SFEU — Použití obdobné vnitrostátní právní úpravy — Pravomoc Soudního dvora — Pojem ‚dohoda, jejímž účelem je omezení hospodářské soutěže' — Smlouvy o pronájmu obchodních prostor — Obchodní centra — Právo referenčního nájemce bránit pronájmu dalších obchodních prostor třetím osobám"

Ve věci C-345/14,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Augstākā tiesa (Nejvyšší soud, Lotyšsko) ze dne 11. července 2014, došlým Soudnímu dvoru dne 17. července 2014, v řízení

SIA „Maxima Latvija"

proti

Konkurences padome,

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení L. Bay Larsen, předseda třetího senátu vykonávající funkci předsedy čtvrtého senátu, J. Malenovský, M. Safjan, A. Prechal a K. Jürimäe (zpravodajka), soudci,

generální advokát: M. Wathelet,

vedoucí soudní kanceláře: M. Aleksejev, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 25. června 2015,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za SIA „Maxima Latvija" M. Gailisem a L. Mervina, advokāti, jakož i A. Šteinmanisem,

— za lotyšskou vládu I. Kalniņšem a J. Treijs-Gigulisem, jako zmocněnci,

— za rakouskou vládu G. Eberhardem, jako zmocněncem,

— za polskou vládu B. Majczynou, jako zmocněncem,

— za Evropskou komisi N. Khanem a F. Ronkes Agerbeekem, jakož i I. Rubene, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: lotyština.

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 101 odst. 1 SFEU.

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi SIA „Maxima Latvija“ (dále jen „Maxima Latvija“) a Konkurences padome (Rada pro hospodářskou soutěž) ve věci pokuty, kterou Konkurences padome uložila společnosti Maxima Latvija za to, že uzavřela řadu smluv o pronájmu obchodních prostor obsahujících doložky, které měly protisoutěžní účel.

Právní rámec

3 Podle čl. 11 odst. 1 zákona o hospodářské soutěži (Konkurences likums):

„Zakázané a neplatné od okamžiku svého uzavření jsou dohody mezi hospodářskými subjekty, jejichž účelem nebo důsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na území Lotyšska, přičemž za takovéto dohody jsou považovány dohody týkající se:

[…]

7) konání (nebo zdržení se konání), v jejichž důsledku je jiný hospodářský subjekt nucen k opuštění určitého trhu nebo se kladou překážky pro možný vstup některého hospodářského subjektu na určitý trh.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

4 Maxima Latvija, lotyšský maloobchodní prodejce potravin, provozuje velkoplošné obchody. Tato společnost uzavřela řadu smluv o pronájmu obchodních prostor s obchodními centry v Lotyšsku o nájmu obchodních prostor v těchto obchodních centrech.

5 Po analýze 119 smluv došla Rada pro hospodářskou soutěž k závěru, že 12 z nich obsahovalo doložku přiznávající společnosti Maxima Latvija v postavení „referenčního nájemce“ právo odsouhlasit pronajímateli pronajmutí obchodních prostor, které nejsou pronajaty společnosti Maxima Latvija, třetím osobám. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že „referenční nájemce“ je velkoplošný obchod nabízející běžné spotřební zboží, který obvykle zaujímá největší nebo velmi podstatnou část plochy v obchodním centru.

6 Vzhledem k tomu, že Rada pro hospodářskou soutěž měla za to, že smlouvy o pronájmu obchodních prostor obsahující doložku, která je předmětem sporu v původním řízení, představovaly vertikální dohody, jejichž účelem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže, přijala rozhodnutí, ve kterém došla k závěru, že uvedené smlouvy porušily čl. 11 odst. 1 bod 7 zákona o hospodářské soutěži, aniž by bylo třeba prokázat, že v praxi způsobily obtížný přístup na trh pro jednotlivé subjekty. Rada pro hospodářskou soutěž následně uložila společnosti Maxima Latvija pokutu ve výši 25 000 lotyšských latů (LVL) (přibližně 35 770 eur).

7 Společnost Maxima Latvija podala žalobu na neplatnost tohoto rozhodnutí u Administratīvā apgabaltiesa (regionálního správního soudu), který ji zamítl rozhodnutím ze dne 28. června 2013. Tento soud rozhodl, že s ohledem na tržní sílu společnosti Maxima Latvija na trhu maloobchodního prodeje bylo záměrem dohod dotčených v původním řízení narušit hospodářskou soutěž, a nebylo tedy nutné prokázat jejich případné důsledky na hospodářskou soutěž.

8 Maxima Latvija podala proti tomuto rozhodnutí kasační opravný prostředek k předkládajícímu soudu. Tvrdí v podstatě, že Administratīvā apgabaltiesa (regionální správní soud) se dopustil nesprávného právního posouzení, když potvrdil právní názor Rady pro hospodářskou soutěž, podle něhož dotčené dohody měly za cíl omezit hospodářskou soutěž.

9 Předkládající soud zaprvé uvádí, že mezi stranami v původním řízení je nesporné, že dohody dotčené v původním řízení nemají takovou povahu, aby mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy. Soud je nicméně toho názoru, že znění čl. 11 odst. 1 zákona o hospodářské soutěži je v podstatě obdobné jako znění čl. 101 odst. 1 SFEU a uvedený zákon je třeba vykládat způsobem slučitelným s požadavky unijního práva. Tento soud dále poukazuje na to, že existuje zřejmý zájem na tom, aby se ustanovením a pojmům vycházejícím z unijního práva dostalo jednotného výkladu. Uvedený soud zadruhé konstatuje, že judikatura Soudního dvora vztahující se k čl. 101 odst. 1 SFEU neumožňuje s jistotou určit, zda takové dohody, o jaké jde v projednávaném případě, mohou být kvalifikovány jako dohody, jejichž účelem je omezení hospodářské soutěže ve smyslu tohoto ustanovení.

10 Za těchto podmínek se Augstākā tiesa (Nejvyšší soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Může být dohoda, která je předmětem přezkumu v projednávané věci, uzavřená mezi pronajímatelem obchodních prostor a maloobchodníkem (referenčním nájemcem) a omezující právo pronajímatele přijmout bez souhlasu výše uvedeného referenčního nájemce jednotlivá rozhodnutí o pronájmu dalších obchodních prostor možným konkurentům referenčního nájemce, považována za dohodu mezi podniky, jejímž účelem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže ve smyslu čl. 101 odst. 1 SFEU?

2) Musí být pro účely posouzení slučitelnosti této dohody s čl. 101 odst. 1 SFEU provedena analýza struktury trhu a jaký by měl být předmět této analýzy?

3) Představuje tržní síla stran dohody posuzované v projednávaném případě, jakož i případné zvýšení této tržní síly, okolnost, kterou je nutné vzít v úvahu pro účely posouzení slučitelnosti této dohody s čl. 101 odst. 1 SFEU?

4) Pokud je pro účely ověření obsahu dohody a pro účely zjištění existence základních charakteristik zakázané dohody nezbytné posoudit potenciální dopad na trh, lze tento dopad považovat současně i za dostatečný k tomu, aby bylo prohlášeno, že dohoda odpovídá pojmu zakázané dohody, takže již není zapotřebí ověřit, zda nepříznivé důsledky skutečně nastaly?“

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

11 Je třeba ověřit, zda Soudní dvůr má pravomoc k tomu, aby odpovídal na položené otázky. Jak totiž uvedl Augstākā tiesa (Nejvyšší soud) v předkládacím rozhodnutí, dohody dotčené ve věci v původním řízení se týkají čistě vnitrostátní situace a nemají dopad na obchod mezi členskými státy. Článek 101 SFEU se tedy na spor v původním řízení neuplatní.

12 V tomto ohledu Soudní dvůr v řadě případů prohlásil, že má pravomoc rozhodnout o žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se ustanovení unijního práva v situacích, kdy se skutkový stav v původním řízení nacházel mimo rozsah přímé působnosti unijního práva, ale kdy se uvedená ustanovení tohoto práva stala použitelnými v důsledku vnitrostátních právních předpisů, jež upravovaly řešení čistě vnitrostátních situací v souladu s řešením upraveným unijním právem. V takových případech je zde tedy podle ustálené judikatury Soudního dvora určitý unijní zájem na tom, aby se za účelem předejití budoucím rozdílným výkladům dostalo ustanovením nebo pojmům převzatým z unijního práva jednotného výkladu, a to bez ohledu na podmínky, za kterých se mají uplatnit (zejména viz rozsudky Allianz Hungária Biztosító a další, C-32/11, EU:C:2013:160, bod 20, jakož i FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, bod 18).

13 To je podle předkládajícího soudu i případ čl. 11 odst. 1 zákona o hospodářské soutěži, protože uvedené ustanovení v podstatě přebírá obsah čl. 101 odst. 1 SFEU.

14 Za těchto podmínek je tedy třeba uzavřít, že Soudní dvůr má pravomoc odpovědět na položené otázky.

K první otázce

15 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda je třeba čl. 101 odst. 1 SFEU vykládat v tom smyslu, že pouhá okolnost, že smlouva o pronájmu obchodních prostor, která se týká nájmu velké plochy v obchodním centru, obsahuje doložku přiznávající nájemci právo bránit pronajímateli, aby v tomto obchodním centru pronajal obchodní prostory dalším nájemcům, znamená, že účelem uvedené smlouvy je omezit hospodářskou soutěž ve smyslu tohoto ustanovení.

16 Je třeba připomenout, že k tomu, aby dohoda spadala pod zákaz uvedený v čl. 101 odst. 1 SFEU, musí být „jejím účelem nebo důsledkem vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu“. Podle ustálené judikatury Soudního dvora, od rozsudku LTM (56/65, EU:C:1966:38), alternativní povaha této podmínky, vyznačená spojkou „nebo“, nejprve vede k nezbytnosti posoudit samotný účel této dohody s přihlédnutím k hospodářskému kontextu, v jehož rámci má být uplatněna (zejména viz rozsudky Pierre Fabre Dermo-Cosmétique, C-439/09, EU:C:2011:649, bod 34 a citovaná judikatura, jakož i Allianz Hungária Biztosító a další, C-32/11, EU:C:2013:160, bod 33).

17 Je-li prokázán protisoutěžní účel dohody, není třeba zkoumat její důsledky pro hospodářskou soutěž. Nicméně v případě, že analýza obsahu dohody neodhalí dostatečný stupeň škodlivosti ve vztahu k hospodářské soutěži, je třeba přezkoumat její důsledky, a aby podléhala zákazu, musí existovat skutečnosti prokazující, že hospodářská soutěž byla ve skutečnosti výrazně vyloučena, omezena či narušena (rozsudek Allianz Hungária Biztosító a další, C-32/11, EU:C:2013:160, bod 34; v tomto smyslu viz rozsudky CB v. Komise, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, bod 52, jakož i Dole Food a Dole Fresh Fruit Europe v. Komise, C-286/13 P, EU:C:2015:184, bod 116).

18 Pokud jde o pojem omezení hospodářské soutěže „z hlediska účelu“, Soudní dvůr rozhodl, že je třeba jej vykládat restriktivně a lze jej použít pouze na určité druhy koordinace mezi podniky, které vykazují dostatečný stupeň škodlivosti ve vztahu k hospodářské soutěži, aby bylo možné mít za to, že přezkum jejich důsledků není nutný (v tomto smyslu viz rozsudek CB v Komise, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, bod 58). Tato judikatura vychází z okolnosti, že některé formy koordinace mezi podniky mohou být považovány za škodlivé pro řádné fungování normální hospodářské soutěže již ze své povahy (rozsudek CB v. Komise, EU:C:2014:2204, bod 50 a citovaná judikatura).

19 V tomto ohledu je nesporné, že určitá koluzní jednání, jako například jednání vedoucí k horizontálnímu stanovení v rámci kartelů, mohou být ze své povahy považována za natolik způsobilá vyvolat negativní účinky, zejména na ceny, kvantitu a kvalitu zboží a služeb, že není třeba pro účely uplatnění čl. 101 odst. 1 SFEU prokazovat jejich konkrétní účinky na trhu (v tomto smyslu viz

zejména rozsudek Clair, 123/83, EU:C:1985:33, bod 22). Zkušenost ukazuje, že taková jednání vedou ke snížení produkce a ke zvýšení ceny, což vrcholí špatným rozdělením zdrojů k újmě zejména spotřebitelů (rozsudek CB v. Komise, C-67/13, EU:C:2014:2204, bod 51).

20 S ohledem na výše připomenutou judikaturu spočívá zásadní právní kritérium pro určení, zda dohoda představuje takové omezení hospodářské soutěže „z hlediska účelu“, v konstatování, že taková dohoda vykazuje sama o sobě dostatečný stupeň škodlivosti ve vztahu k hospodářské soutěži k tomu, aby byl učiněn závěr, že není třeba přezkoumávat její důsledky (v tomto smyslu viz rozsudek CB v. Komise, C-67/13, EU:C:2014:2204, bod 57.)

21 V projednávaném případě, jak plyne ze spisu Soudního dvora, Maxima Latvija nebyla v konkurenčním postavení s obchodními centry, se kterými uzavřela smlouvy dotčené v původním řízení. I když Soudní dvůr již rozhodl, že okolnost takové povahy není překážkou, aby taková dohoda mohla obsahovat omezení hospodářské soutěže „z hlediska účelu“ (v tomto smyslu viz rozsudek Allianz Hungária Biztosító a další., C-32/11, EU:C:2013:160, bod 43, jakož i citovaná judikatura), je nicméně třeba konstatovat, že dohody dotčené v původním řízení nepatří mezi dohody, u kterých je nesporné, že mohou být považovány za škodlivé pro řádné fungování běžné hospodářské soutěže již ze své povahy

22 I kdyby doložka dotčená v původním řízení mohla potenciálně omezit přístup konkurentů společnosti Maxima Latvija do určitých obchodních center, kde provozuje velkoplošné obchody, tato okolnost, i kdyby byla prokázána, by zjevně neznamenala, že smlouvy obsahující uvedenou doložku již ze své povahy vylučují, narušují či omezují hospodářskou soutěž na referenčním trhu, tedy na místním maloobchodním trhu s potravinami.

23 S ohledem na hospodářský kontext, v němž musí být prováděny dohody dotčené v projednávaném případě, totiž analýza jejich obsahu neumožňuje, s ohledem na skutečnosti sdělené předkládajícím soudem, určit zřejmým způsobem dostatečný stupeň škodlivosti vůči hospodářské soutěži, aby tyto dohody mohly být považovány za zakládající omezení hospodářské soutěže z hlediska účelu ve smyslu čl. 101 odst. 1 SFEU.

24 Vzhledem ke všem výše uvedeným skutečnostem je třeba na první otázku odpovědět, že čl. 101 odst. 1 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že pouhá okolnost, že smlouva o pronájmu obchodních prostor, která se týká nájmu velké plochy v obchodním centru, obsahuje doložku přiznávající nájemci právo bránit pronajímateli, aby v tomto obchodním centru pronajal obchodní prostory dalším nájemcům, neznamená, že účelem uvedené smlouvy je omezit hospodářskou soutěž ve smyslu uvedeného ustanovení.

Ke druhé až čtvrté otázce

25 Podstatou druhé až čtvrté otázky předkládajícího soudu, které je třeba zkoumat společně, je, za jakých podmínek je možno smlouvy o pronájmu obchodních prostor, jako jsou smlouvy dotčené v původním řízení, považovat za zakládající dohodu, jejímž důsledkem je vyloučit, omezit nebo narušit hospodářskou soutěž ve smyslu čl. 101 odst. 1 SFEU.

26 V tomto ohledu Soudní dvůr rozhodl, že při posouzení účinků dohody na hospodářskou soutěž je nutné zohlednit hospodářské a právní souvislosti, v nichž se tato dohoda nachází a v nichž může mít tato dohoda spolu s dalšími dohodami kumulativní účinek na hospodářskou soutěž (rozsudek Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, bod 14 a citovaná judikatura, jakož i usnesení Unilever Bestfoods v. Komise, C-552/03 P, EU:C:2006:607, bod 84).

27 V tomto případě posouzení vlivu smluv dotčených v původním řízení na hospodářskou soutěž znamená zaprvé zohlednit soubor prvků, které určují přístup na referenční trh, za účelem posouzení, zda ve spádových oblastech, kde se nacházejí obchodní centra, na která se vztahují uvedené smlouvy,

existují konkrétní a reálné možnosti vstupu pro případné konkurenty, zejména kvůli obsazenosti obchodních prostor v jiných obchodních centrech těchto spádových oblastí nebo obsazenosti jiných obchodních prostor mimo obchodní centra. Za tímto účelem je třeba zejména uvážit dostupnost a použitelnost obchodních ploch v dotčených spádových oblastech, jakož i přítomnost hospodářských, správních nebo regulačních překážek, které brání vstupu nových konkurentů v těchto spádových oblastech (analogicky viz rozsudek Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, body 20 a 21).

28 Na druhém místě je třeba posoudit podmínky, za kterých probíhá hospodářská soutěž na referenčním trhu. V tomto ohledu je důležité znát nejen počet a velikost subjektů přítomných na trhu, ale také stupeň koncentrace uvedeného trhu, věrnost spotřebitelů vůči existujícím značkám a zvyklosti spotřebitelů (analogicky viz rozsudek Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, bod 22).

29 Až pokud je po provedení hloubkové analýzy hospodářského a právního kontextu smluv dotčených v původním řízení, jakož i specifik referenčního trhu, možno konstatovat, že přístup na uvedený trh je ztížen souborem podobných smluv existujících na tomto trhu, je nutno následně analyzovat, v jaké míře tyto dohody přispívají k případnému rozdělení trhu, za předpokladu, že zakázány jsou pouze dohody, které přispívají značnou měrou k tomuto rozdělení (analogicky viz rozsudek Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, body 23 a 24). Význam přispění každé ze smluv dotčených v původním řízení ke kumulativnímu zablokování záleží na postavení smluvních stran na dotčeném trhu a na době trvání smluv (analogicky viz rozsudek Delimitis, C-234/89, EU:C:1991:91, bod 25).

30 Je třeba kromě toho upřesnit, že čl. 101 odst. 1 SFEU neomezuje takové posouzení pouze na skutečné důsledky, ale toto posouzení musí rovněž zohlednit potenciální důsledky dotčené dohody nebo jednání na hospodářskou soutěž (v tomto smyslu viz rozsudek Asnef-Equifax et Administración del Estado, C-238/05, EU:C:2006:734, bod 50, jakož i citovaná judikatura).

31 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na druhou až čtvrtou otázku odpovědět, že smlouvy o pronájmu obchodních prostor, jako jsou smlouvy dotčené v původním řízení, mohou být považovány za zakládající dohodu, jejímž „důsledkem“ je vyloučit, omezit nebo narušit hospodářskou soutěž ve smyslu čl. 101 odst. 1, ukáže-li se po provedení hloubkové analýzy hospodářského a právního kontextu uvedených smluv, jakož i specifik dotčeného referenčního trhu, že tyto smlouvy přispívají značnou měrou k případnému rozdělení uvedeného trhu. Význam přispění každé ze smluv k tomuto rozdělení záleží zejména na postavení smluvních stran na tomto trhu a na době trvání uvedené smlouvy.

K nákladům řízení

32 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

1) **Článek 101 odst. 1 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že pouhá okolnost, že smlouva o pronájmu obchodních prostor, která se týká nájmu velké plochy v obchodním centru, obsahuje doložku přiznávající nájemci právo bránit pronajímateli, aby v tomto obchodním centru pronajal obchodní prostory dalším nájemcům, neznamená, že účelem uvedené smlouvy je omezit hospodářskou soutěž ve smyslu uvedeného ustanovení.**

2) **Smlouvy o pronájmu obchodních prostor, jako jsou smlouvy dotčené v původním řízení, lze považovat za zakládající dohodu, jejímž „důsledkem“ je vyloučit, omezit nebo narušit hospodářskou soutěž ve smyslu čl. 101 odst. 1 SFEU, protože vyšlo najevo, že po provedení**

hloubkové analýzy hospodářského a právního kontextu smluv dotčených v původním řízení, jakož i specifik dotčeného referenčního trhu tyto smlouvy přispívají značnou měrou k případnému rozdělení uvedeného trhu. Význam přispění každé ze smluv k tomuto rozdělení záleží zejména na postavení smluvních stran na tomto trhu a na době trvání uvedené smlouvy.

Podpisy.